

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мийрям Неджиб Салим-Ахмед

за дисертационния труд на Марио Александров Аппен

на тема: **Персийският фарханг *Борхан-е кате* в ръкопис от Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“**

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки
Професионално направление 2.1 Филология (Персийска лексикография)

Настоящото становище е във връзка със заповед № РД 38-419/19.07.2019 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“. За изготвяне на становище в срок бяха предоставени комплект материали, дисертационен труд, автореферат и други документи на Марио Аппен. Докторантът предостави и отпечатани свои статии. Цялата процедура по докторската програма и по защитата на дисертационния труд е в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото прилагане и Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“.

Кратко представяне на дисертанта и докторантурата

Марио Александров Аппен е роден през 1963 г. През 2002 г. завършва Иранистика с втора специалност Руски език в СУ „Св. Климент Охридски“, а през 2004 придобива магистърска степен по Иранистика. Работи като библиотекар в Библиотека по изтокознание към Центъра за източни езици и култури в Софийския университет. Професионалната му дейност се свързва с участия в преводно-издателски проекти, извършване на предпечат и графичен дизайн на научни сборници. Аппен има публикувани преводи на художествена литература от руски и персийски на български език. Към научната дейност на докторанта се отнасят множество публикации и участия в научни форуми.

През 2016 г. Марио Аппен е зачислен като докторант на самостоятелна подготовка по професионално направление 2.1 Филология (Езици на народите от Азия, Африка и Америка – Персийска лексикография) към катедра „Класически изток“ в СУ „Св. Климент Охридски“ считано от 10.05.2016 г. до 10.05.2019 г.

Предоставените документи и публикации на докторанта на електронен и хартиен носител по процедурата за защита на дисертационния труд отговарят на нормативно поставените изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

Тема и актуалност на дисертационния труд

Изборът на темата на дисертацията и актуалността на изследването са продиктувани от представянето и популяризирането на ръкописите на иранската култура в историята на нейното развитие. Представеният дисертационен труд е посветен на развитието на персийската едноезична лексикография с анализа на ръкопис, свързан с един от нейните образци - персийският фарханг *Борхан-е кате*.

В теоретичен и методологичен план трудът е актуален и научно значим. Изследването отразява особеностите и развитието на персийската лексикография и един от най-добрите тълковни речници на персийски език *Борхан-е кате*, който добива изключителна популярност не само в Индия, но и в Османската империя, където в голяма степен влияе и върху развитието на турската лексикография. В Османската империя и република Турция преводът на *Борхан-и кати*, направен от Асъм Ефенди (Мютерджим) през 1799 г. до ден днешен заема изключително място сред справочно-езиковедските речници. Както самият Аппен отбелязва, по време на работата и изследването на ръкописа на *Борхан-е кате*, се установява факта на широкото и закономерно разпространение на *Борхан-е кате* и изобщо на персийските тълковни речници в Индия, Иран и Османската империя. „Съществуващата по онова време сухопътна и морска мрежа от търговски пътища между тези страни е позволявала година-две след съставянето си речници като *Фарханг-е Джахънгири* или *Борхън-е кате* да се окажат в Исфахан, Кайро, Истанбул и др.”

Актуалността на изследването се обуславя и от въвеждането на ръкописа на *Борхан-е кате* в научна употреба.

Както общата интерпретация на разглежданата проблематика, така и анализите в изследването показват добрата подготовка на докторанта в областта на персийския език и лексикография.

Структура и описание на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа 211 страници и се състои от увод, технически инструментариум, три глави, заключение, приносни моменти, публикации по темата, библиография, списък на използваната литература и приложения.

В увода стегнато се представят актуалността, обекта и предмета на изследването.

Обект на изследването е съвкупността от проблеми свързани с развитието на персийската едноезична лексикография в Индия (началото на XIII – първата половина на XX век), а предмет на изследването е персийският тълковен речник *Борхан-е кате*, представен в ръкопис от 1757 г.

Основна цел на разработката е, да се установи дали ръкописът от Описа на персийските ръкописи в НБ „Св. Св. Кирил и Методий“, озаглавен *Бурхан-и кати* (Убедителен довод) е идентичен с оригинала на *Борхан-е кате*, представен във вид на ръкописи и критически литографски и печатни издания.

Използваната методология отговаря на ясно очертаните задачи и помага за тяхното изпълнение. Дисертационният труд по обем и структура е логично изграден и отразява същността на възприетата методика. В разработката докторантът използва методи като текстологичен анализ, лексикографски анализ, сравнителен анализ и количествен анализ.

Изследването се позовава на убедителни извори като анализираният ръкопис на персийски език от 1757 г., който се съхранява в Ориенталския отдел на НБ „Кирил и Методий“, озаглавен *Борхан-е кате*; две критически издания на речника, ръкописи, литографски и печатни издания на персийски фарханги, съставени в Индия.

За теоретична база на изследването са послужили значими трудове по лексикография, текстология, общо езикознание и лингвистика.

Основната част на труда се състои от три глави, структурирани правилно и в съответствие с поставените задачи.

В Глава I се прави обзор на персийската едноезична лексикография в Индия от началото на XIII век до началото на XX век, в частност на съставянето на персийски тълковни речници – фарханги през XVII век. Докторантът проследява развитието на персийската едноезична лексикография в Индия в посочените три периода от историята на нейното развитие и представя лексикографски образци – по-известни едноезични речници и техните преписи, като по този начин установява и показва значимостта и популярността на речника *Борхан-е кате*. В тази част на изследването е приведена лексикографска характеристика на 36 от най-известните тълковни персийски речници – фарханги, сред които *Борхан-е кате* по брой преписи и издания се нарежда на второ място по разпространение.

Интерес представлява констатацията на изследователя по отношение на наличие на каталожни записи на ръкописи и издания на *Борхан-е кате*. По негово твърдение и направени справки, „в библиотечните каталози на територията на република Турция се намират множество каталожни записи на ръкописи на Борхан-е кате, както и на негови литографски и печатни издания, докато в останалата част от бившите балкански владения на Османската империя (Босна, Сърбия, Македония, България), доколкото е установено досега, такива има само в НБ „Св. Св. Кирил и Методий“, София.“

Може да се отбележи, че първа глава добре проектира пътя към анализа в следващите две глави в изследването.

В Глава II Марио Аппен прави задълбочен сравнителен текстологичен анализ на ръкописа на *Борхан-е кате* от Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ с факсимилни копия на двете критически издания на *Борхан-е кате* - от Калкута, 1818 г. и от Техеран, 1963 г.

Авторът най-напред представя следваните от него принципи и стъпки при текстологичния анализ на текста на ръкописа (палеографски прочит на текста, текстологичен прочит, установяване на историята на текста) на фарханга *Борхан-е кате*. След направения сравнителен анализ Аппен обобщава резултатите като формира три групи по отношение на лексика, граматика и стил, определени по няколко критерия. В процеса на работата си той установява, че изследваният ръкопис представлява „препис-извлечение, т.е. съкратен препис“ на копие на фарханга от XVII в.

Сравнителният текстологичен анализ дава основание на изследователя да установи не малко различия в текста по отношение на другите две издания, от 1818 г. и от 1963 г., които, според автора, не променят неговото съдържание и смисъл, тъй като те са свързани с особености при изписването на думите, с ръкописния стил на копииста, както и с неизбежните случаи на дитография, пропускане на думи и особено на диакритични знаци. Работата по анализа показва доброто познаване на езика от докторанта, уменията му да осмисля неговите особености от гледна точка на историята му и палеографията. Без да пренебрегвам останалите задачи, които си е поставил дисертанта в научната разработка, бих искала да отбележа, че изпълнението на сравнителния текстологичен анализ в лингвистично отношение е един от основните приноси на настоящия труд.

В Глава III докторантът прави сравнителен лексикографски анализ на ръкописа на *Борхан-е кате* от НБ „Св. Св. Кирил и Методий“ с факсимилни копия на двете критически издания на *Борхан-е кате* - от Калкута, 1818 г. и от Техеран, 1963 г. Разглеждайки тези издания и сравнявайки лемите и речниковите статии с тези в преписа на *Борхан-е кате* авторът отчита три групи, в които по определени критерии се констатира пропускане на дума, вмъкване на дума, замяна на думи, промяна на писмен стил при единични графеми, както и при цели думи и изрази. Структурата на речниковите статии и сравнението е представено много прецизно и едва ли се нуждае от специален коментар. Тук докторантът отново показва добра осведоменост по проблема в изследваната област.

Трудът завършва с добре аргументирано заключение, в което последователно са изведени анализът на резултатите и обобщени всички съществени изводи. Авторът представя и приносните моменти на изследването.

Смятам, че поставените цели и задачи в дисертационния труд са успешно изпълнени. Текстът на разработката е написан на ясен, научно издържан език.

Степента на познаване на научната литература в областта на изследвания от дисертанта проблем в дисертационния труд може да се оцени като висока. За целите на изследването е използвана литература, включваща 139 заглавия на трудове на български и чужди автори, десетки справочници и библиотечни каталози. Тази част дава пълноценна представа както за широкия обхват на проучвателската работа на докторанта, така и за неговата библиографска информираност и теоретична подготовка.

Дисертационният труд е представен с автореферат (с обем 29 страници), който отразява стегнато и ясно съдържанието на научното изследване, приносните моменти в него, публикациите на автора и отговаря на всички научни изисквания.

В автореферата и дисертационния труд са посочени 13 публикации (статии) на докторанта, които са достатъчни по брой и обем, и са в тематичните направления на научната област. Статиите анализират важни проблеми по темата и основни моменти от дисертационния труд. Публикувани са в авторитетни научни сборници.

Заключение

Обобщавайки впечатленията си от дисертационния труд на тема „Персийският фарханг *Борхан-е кате* в ръкопис от Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, бих искала да подчертая още веднъж, че темата на дисертацията е актуална, иновативна и оригинална, изследването е със значим принос както за научната теория, така и за практиката.

Представеният и описан материал е полезен и приложим в областта на лексикографията и специалната лексикография, лингвистиката и съпоставителните изследвания. Анализите и резултатите от дисертационния труд несъмнено ще намерят приложение и в учебно-преподавателската работа при специализираното обучение на студенти филолози.

В този ред на мисли, бих си позволила да препоръчам на докторанта да подготви и да издаде текста на дисертационния труд като монография, която би била полезна за широк кръг специалисти от споменатите по-горе научни области.

Въз основа на горепосочените достойнства на труда и изследователските качества на докторанта, давам положителна оценка на дисертацията и убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Марио Александров Аппен образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология (Персийска лексикография).

19.09.2019 г.

Шумен

Изготвил становището:

доц. д-р Мийрям Салим-Ахмед

